

POSUDEK

na disertační práci JUDr. Petr Válka, LL.M. „Role soudů v rozvoji mezinárodního trestního práva“

Disertační práce je věnována jednomu z velmi diskutovaných témat současnosti. Práce je členěna na úvod, šest částí a závěr, její celkový rozsah je 155 stran.

Disertant se v prvních částech zabývá postavením soudních rozhodnutí v mezinárodním právu a v mezinárodním trestním právu. Za východisko svého zkoumání bere Statut mezinárodního soudního dvora a rozebírá jeho čl. 38 odst. 1, písm d) a čl. 59. Na str. 15 konstatuje, že Statut je mezinárodní smlouvou, proto je třeba při jeho výkladu postupovat podle Vídeňské úmluvy z roku 1969. Vídeňskou úmluvu však z důvodu zákazu retroaktivity nelze aplikovat na mezinárodní smlouvy, které byly uzavřeny dříve. Je otázkou do jaké míry jsou pravidla o výkladu ve Vídeňské úmluvě výrazem obyčejového mezinárodního práva, případně zda v době uzavřené této Úmluvy lze mluvit o tom, že pravidla o výkladu v Úmluvě byla výrazem obyčejového mezinárodního práva. Uchazeč by měl rovněž vysvětlit své tvrzení na str. 18, zda mezi jednotlivými kategoriemi vyjmenovanými v čl. 38 odst. 1 Statutu existuje hierarchie.

Mezinárodní soudní dvůr vykládá mezinárodní právo a aplikuje ho na jednotlivé případy. Soudní rozhodnutí jsou ve Statutu Mezinárodního soudního dvora označeny za podpůrný prostředek při určování právních pravidel. Je otázkou, zda lze v souvislosti s jeho činností mluvit o „významné normotvorné roli“, jak konstatují někteří autoři (str. 22). Sám uchazeč předtím zmiňuje několik případů, které označuje za tvorbu práva de facto. Na druhé straně uvádí posudek Mezinárodního soudního dvora ve věci legality hrozby a použití jaderných zbraní ve kterém Dvůr konstatuje, že „nemůže tvořit právo a za okolností tohoto případu o to ani není žádán“ (str. 23). Při ústní obhajobě by měl tyto přístupy vysvětlit.

Dále v této části uchazeč konstatuje, s čímž lze souhlasit, že mezinárodní trestní právo vychází jak z mezinárodního obyčejového, tak smluvního práva, avšak od obecného mezinárodního práva se v některých podstatných znacích liší (str. 25). Tento fenomén se nazývá fragmentací mezinárodního práva. Při ústní obhajobě by měl disertant vysvětlit podstatu fragmentace mezinárodního práva a její přínosy, případně úskalí. Dále autor vyjadřuje, že jedním z důvodů, proč je mezinárodní trestní právo „samostatným režimem“ v rámci mezinárodního práva, je aktivita mezinárodních a hybridních soudů a s tím související rostoucí význam soudních rozhodnutí v tomto odvětví (str. 26). Jaké jsou další důvody týkající se mezinárodního trestního práva jako samostatného odvětví mezinárodního práva? Lze vzhledem k různým odlišnostem řízení před mezinárodními trestními tribunály aplikovat čl. 38 odst. 1, písm d) Statutu Mezinárodního soudního dvora aplikovat na mezinárodní trestní tribunály? Z následujících částí disertační práce a z analyzovaných případů vyvstává otázka zda rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů jsou jen podpůrným prostředkem nebo je v nich i dotvářeno mezinárodní právo. Vyjadřuje to na str. 29, kde konstatuje, že ICTY aplikuje zásadu stare decisis jako vyšší soudy v angloamerickém právním systému.

Na str. 26 uchazeč vyjadřuje úvahu zda jednotlivec je nebo není subjektem mezinárodního práva, konstatuje však, že je subjektem mezinárodního trestního práva. Vyvstává otázka proč v této oblasti považuje jednotlivce za subjekt mezinárodního práva, zatímco v jiných vztazích vyjadřuje pochybnosti.

Po úvodních obecných východiscích se disertant v následujících částech zabývá problematice nalézání mezinárodního obyčejového práva v činnosti mezinárodních trestních tribunálů. Za troufalý a dramatický krok soudního progresivního rozvoje označuje rozhodnutí ICTY ve věci Tadić, podle kterého je příslušný soudit všechny zločiny bez ohledu na to, zda k nim došlo ve vnitrostátním nebo v mezinárodním ozbrojeném konfliktu (str. 38 - 39). Tento případ dokazuje specifčnost mezinárodního trestního soudnictví. Dále se v této

kapitole autor zabývá otázkou institutu společného zločinného podniku, otázky rozšíření odpovědnosti nadřízeného na civilisty. Konstatuje, že institut odpovědnosti nadřízených byl zformován judikaturou (str. 72). Vymezuje problematiku odpovědnosti civilního nadřízeného za vojáky (str. 77) a odpovědnosti nadřízeného v soukromém sektoru (str. 78). Dále tato kapitola zahrnuje obyčejová pravidla týkající se subjektivní stránky odpovědného nařízení. Jednotlivé podkapitoly jsou založeny zejména na rozhodnutích ICTY a ICTR, jakož i trestních soudů zřízených po druhé světové válce. Velmi přínosným je, že disertant v každé podkapitole provádí zhodnocení příslušné judikatury, kterou posuzuje kriticky a vyjadřuje vlastní názory.

Následující kapitola disertační práce je zaměřena na výklad psaných pramenů mezinárodního trestního práva ve které vykládá pojem chráněné skupiny v definici genocidy, skutkovou podstatu znásilnění a pojem vnitrostátní ozbrojený konflikt. Jednotlivé podkapitoly opět obsahují kritické zhodnocení judikatury uchazečem. Další kapitola obsahuje problematiku dotváření mezinárodního trestního práva. Tato část obsahuje také podkapitolu o vymezení pravidel pro rozlišení vnitrostátního a mezinárodního ozbrojeného konfliktu v judikatuře zejména ICTY. Další podkapitola zahrnuje otázky rozlišení vnitrostátního a mezinárodního ozbrojeného konfliktu v případě Tadić. Disertant se v této podkapitole zabývá i otázkou přičitatelnosti chování státu tzv. de facto orgánů a konstatuje, že odvolací senát ICTY došel k institutu „celkové kontroly“ na rozdíl od efektivní kontroly v rozsudku Mezinárodního soudního dvora. Odvolací senát ICTY aplikoval institut celkové kontroly na případ Tadić (str. 122). Autor však konstatuje, že Mezinárodní soudní dvůr v rozsudku ve sporu mezi Bosnou a Hercegovinou a Srbskem ve věci aplikace úmluvy o genocidě opět aplikoval efektivní kontrolu. Uvedl, že institut celkové kontroly byl použit pouze pro určení zda se jedná o vnitrostátní nebo mezinárodní ozbrojený konflikt (str. 124). Kapitola zahrnuje také důležitou podkapitolu o odmítnutí donucení jako okolnosti vylučující protiprávnost v judikatuře ICTY. Disertant se zde zabývá případem Erdemović (str. 126 a násl.), který vyvolal rozporuplná stanoviska členů odvolacího senátu. Soudkyně Macdonald a soudce Vorah uvedli, že právně-politické úvahy vedly k legislativnímu vyloučení donucení jako okolnosti vylučující protiprávnost pro vraždu a další závažné trestné činy (str. 131). Dané stanovisko může vést k úvaze, zda se právně-politické úvahy neprojeví i v jiných případech? Rozhodnutí odvolacího senátu ICTY podrobil ve svém disentu tvrdé kritice soudce Cassese. Jednotlivé podkapitoly opět obsahují zhodnocení judikatury. V závěru své práce autor shrnuje poznatky ke kterým ve své práci dospěl. Konstatuje mimo jiné odlišný přístup kontinentálního a angloamerického právního systému k zásadě *nullum crimen sine lege*.

Pokud jde o celkové zhodnocení disertační práce, disertant zpracoval aktuální téma se kterým se podrobně seznámil. Práce má logickou strukturu, po úvodních obecných kapitolách, objasnil na základě judikatury zejména ad hoc trestních tribunálů specifika mezinárodního trestního soudnictví. Vyjádřil vlastní názory ke kterým dospěl na základě analýzy činnosti příslušných trestních tribunálů. V závěru provedl syntézu na základě zjištěných poznatků. Autor plně prokázal schopnost pracovat s literaturou. Vychází zejména z příslušné judikatury, díla nauky jsou použita zvláště v úvodních částech.

Disertační práce splňuje požadavky kladené na tyto práce a **doporučuji jí k ústní obhajobě**. Při ústní obhajobě doporučuji, aby se disertant zamyslel nad tím do jaké míry je v judikatuře mezinárodních trestních tribunálů vyjádřeno mezinárodní obyčejové právo.

V Praze dne 19. června 2009

Doc. JUDr. Jan Ondřej, CSc., DSc.